

АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ

Підтвердження цінності аудиту

ПРО АССА

АССА (Асоціація присяжних сертифікованих бухгалтерів) є всесвітньою організацією професійних бухгалтерів. Наша мета – надання пріоритетної, орієнтованої на бізнес кваліфікації людям, що проживають в будь-якій країні світу, та відзначаються достатньою завзятістю, здібностями та працьовитістю і прагнуть до гідної кар'єри у сфері бухгалтерського обліку, фінансів та управління. Наша організація підтримує 131 500 членів та 362 000 студентів протягом всієї кар'єри та надає свої послуги через мережу, що нараховує 80 офісів та центрів. Наша всесвітня інфраструктура означає можливість організації екзаменів та підтримки – а разом з тим зміцнення репутації та впливу – на місцевому рівні. Ми акцентуємо увагу на професійних цінностях, етиці, управлінні, а також надаємо додаткові послуги за допомогою глобальних бухгалтерських партнерств, тісно співпрацюючи з мульти-національними та малими організаціями для поширення міжнародних стандартів.

Використовуючи свої знання та досвід, ми співпрацюємо з урядами, донорськими установами та професійними організаціями з метою розвитку всесвітньої професії бухгалтера та підтримки суспільних інтересів.

Вже більше 100 років ми займаємося підготовкою спеціалістів світового класу в сфері обліку та фінансів. Такий значний досвід лежить в основі нашої репутації. Ми підтримуємо рівні можливості, різноманітність та чесність, а сучасне мислення співробітників асоціації різних культур та національностей доповнює наші давні традиції. Поширюючи свої світові стандарти та підтримуючи своїх членів, де б вони не працювали, ми прагнемо відповідати сучасним та майбутнім вимогам міжнародного бізнесу.

Роль аудиту сьогодні ще більш ретельно вивчається.

Безпрецедентна глобальна фінансова криза останніх двох років змусила коментаторів узяти під сумнів цінність аудиту на рівні крупних публічних компаній.

Деякі юрисдикції намагаються звести до мінімуму вимоги до аудиту та іншій звітності для багатьох підприємств малого бізнесу за рахунок жорсткого підвищення порога обов'язкового аудиту. Таким чином, вони прирівнюють необхідність проведення обов'язкового аудиту з бюрократичною тяганиною, представляючи аудит як тягар для малого бізнесу, від якого його необхідно звільнити.

АССА вважає, що на цьому фоні бухгалтерській професії необхідно переглянути роль аудиту та перевірити, чи достатньо переконливі докази наводяться на захист переваг аудиту для бізнесу, економіки та суспільства. На сьогоднішній день опубліковано зовсім мало досліджень, що ставили б за мету показати цінність аудиту в укріпленні впевненості бізнесу. На думку АССА, цінність аудиту необхідно постійно перевіряти на відповідність вимогам та потребам користувачів та осіб, зацікавлених в аудиті та підтвердженні звітності.

В даному документі обстоюється позиція АССА щодо важливості аудиту та, зокрема, професійних навиків аудиторів, якими користується бізнес, та які є фундаментом економічної стабільності. Це є частиною глобальної програми, що проводиться нами, включаючи серію дискусій та дослідницьких проектів, які мають внести свій вклад в постійні дебати щодо майбутнього аудиту.

В процесі підготовки даного документа ми консультувалися із досвідченими членами АССА та іншими експертами з різних країн, та вдячні їм за допомогу. Зміст цього документа представляє особисті погляди та висновки АССА й не обов'язково відображує думки чи політики окремих осіб, цитати яких тут приводяться, або організацій, в яких вони працюють.

1. Резюме

АССА вважає, що аудит має зіграти ключову роль в укріпленні суспільної довіри до логістичного ланцюжка представлення фінансової звітності. Ми не думаємо, що модель аудиту «зламалась», а вважаємо, що професія повинна розробити підходи до аудиту більш крупних організацій, в яких би враховувалися потреби більш широкого кола зацікавлених осіб, а не лише теперішніх та майбутніх інвесторів, задовольняючи, таким чином, вимогам ринку. Цього можна досягти, якщо розширити функції аудиту – окрім надання висновку за фінансовою звітністю, включити також обговорення з клієнтами таких питань, як управління ризиками, ефективність корпоративного управління, а також перевірка припущень, що лежать в основі бізнес-моделі компанії, та її стійкості в майбутньому. Безперечно, складні бізнес-моделі крупних міжнародних компаній створюють складнощі для аудиторів. Також вирішення потреби питання побічної відповідальності. Втім, фірмам слід розглядати розширення функцій аудиту не як загрозу, а як можливість підвищити його цінність.

АССА вважає, що аудиторські навички є невід'ємною складовою підготовки професійного бухгалтера, що допомагають отримати знання та розуміння бізнес-моделей і закласти цінності професійного скептицизму та незалежного мислення – якостей, необхідних практикуючим аудиторам та іншим бухгалтерам для належного консультування підприємств. АССА має серйозні побоювання, що внаслідок певних перетворень аудит може стати або однією з дисциплін в рамках підготовки спеціалістів бухгалтерського обліку, або псевдо-регулятивною функцією. Зокрема ми сподіваємося, що незалежність та етичний підхід, що лежить в основі професійної поведінки аудиторів, допоможе зміцнити довіру більш широкого кола громадськості. Аудит може стати каталізатором втручання ринків та урядів в тих секторах, де присутні очевидні ризики, та надати докази з питань, від яких залежить безперервність діяльності фірми (т.зв. going concern).

Підтвердження необхідно всім підприємствам, щоб вселити та підтримувати впевненість та довіру серед їх численних зацікавлених сторін. Хоча організації різного масштабу повинні використовувати відповідні форми звітності, все ж таки слід пропагувати та відстоювати цінність аудиторських навичок на протипагу уявленням про аудит як про бюрократичну тяганину. Ринковий сегмент малого бізнесу необхідно постійно заохочувати до впровадження відповідної сегментації послуг в інтересах дрібних підприємств. Надалі також будуть з'являтися нові форми підтвердження звітності, зумовлені частково регулюванням, а частково добровільними засобами та вимогами ринку. Проте АССА стверджує, що основні складові аудиту, які включають незалежну та вивчаючи оцінку бізнесу, будуть і надалі підвищувати цінність підприємств МСБ в процесі їх відновлення після економічного спаду. Ми також закликаємо професію до освоєння та впровадження технологічних розробок та мов звітності як засобу ефективного проведення аудиту як крупних, так і дрібних компаній, а також підтримки методів економічно вигідної аудиторської перевірки.

Поява нової серії Міжнародних стандартів аудиту (МСА) стане важливим кроком на шляху до покращення взаєморозуміння між аудиторамі, компаніями та інвесторамі по всьому світі щодо цілі та практичних аспектів аудиту. Це означає, що будь-яке збільшення обов'язків аудитора, як пропонується в даному документі, має бути у відповідності до стрімкого глобального переходу на МСА. Але оскільки самі МСА відображують існуючу систему фінансової звітності, скоріше за все, вони також розвиватимуться, особливо з огляду на поширену думку, що фінансова звітність не пояснює та не відображує бізнес-модель належним чином.

2. Аудит публічних компаній

2.1 ЦІННІСТЬ АУДИТУ КРУПНИХ КОМПАНІЙ – БАЗОВА ІНФОРМАЦІЯ

Слід відзначити, що незаперечна цінність аудиту на рівні публічних компаній як правило не піддається сумніву. В своїй доповіді в 2005 р. Джейн Диплок (Jane Diplock), голова виконавчого комітету Міжнародної організації комісій з цінних паперів, висловила думку регулятора щодо цінності аудиту.

Впевненість інвестора є основою успішної діяльності всесвітніх фінансових ринків. Приймаючи рішення стосовно перерозподілу капіталу, інвестори мають бути впевнені, що надана їм фінансова інформація є достовірною та надійною. І вирішальне значення тут відіграє якість аудиту та аудиторських висновків за фінансовою звітністю. Незалежним аудиторам відводиться важлива роль в підвищенні надійності фінансової інформації шляхом підтвердження достовірності фінансової звітності.

Зовнішній аудит є першою незалежною областю застосування стандартів та законів фінансової звітності. Аудит є одним з важливих фільтрів, завдяки якому користувачі фінансової звітності можуть бути впевненими в ній.

Втім, у зв'язку з економічною кризою, що періодично повторювалася протягом останніх 30 років, дискусії з приводу «розриву в очікуванні» поновлювалися. Рецесії 1980-х та першої половини 1990-х рр., а також мільяна булька «дот-комів» початку нового тисячоліття у поєднанні з подіями останніх двох років налічують численні приклади компаній, які потерпіли крах після того, як отримали нібито «чисті» аудиторські висновки. В результаті аудиторській професії доводиться захищатися з різних боків та безперервно доводити, що аудит не є гарантією захисту від шахрайства чи гарантією майбутнього успіху компанії.

І якщо під час економічної стабільності цій проблемі не стали б приділяти стільки уваги, то в умовах економічної кризи, такої як зараз, до цього питання повертаються знову й знову. В травні 2009 р. Спеціальний Комітет Казначейства Великобританії під час дослідження з проблеми банківської кризи засумнівався в тому, що аудиторська функція зосереджується на правильних аспектах. Комітет висловився таким чином:

Той факт, що деякі банки потерпіли крах невдовзі після того, як провели повну аудиторську перевірку, не обов'язково означає, що аудит був неякісним. Але те, що в процесі аудиту не звернули особливої уваги на зростаючі проблеми в банківському секторі, дійсно змушує нас замислитися про користь аудиту на сьогоднішній день. Нас тривожить те, що результатом процесу стає обмежене сприйняття, а загальна картина, яку хочуть бачити акціонери, втрачається в океані деталей та нормативного розкриття.

Подібні фундаментальні питання організації високого рангу потребують відповіді бухгалтерської професії. Ці питання й будуть розглядатися в рамках пропозицій даного документа.

2.2 НЕЗАЛЕЖНІСТЬ АУДИТУ

Спеціальний Комітет також підняв окреме, хоча й таке ж наболіле питання: проблему можливої загрози незалежності аудиторів, яка виникає у зв'язку з тим, що одному й тому ж клієнту пропонуються також неаудиторські послуги. Дана проблема була особливо актуальною під час краху американської енергетичної компанії «Enron», коли її аудиторів, фірму «Arthur Andersen», звинуватили в тому, що вони більше опікувалися продажем прибуткових консультаційних послуг, ніж дотриманням суворого незалежного підходу до проведення аудиту компанії.

Спеціальний Комітет Казначейства Великобританії також зазначив:

Ми вважаємо, що довіра та впевненість інвесторів в аудиті зростає, якщо заборонити аудиторським фірмам надавати неаудиторські послуги тій самій компанії, та рекомендуємо Раді з фінансової звітності розглянути цю пропозицію при першій можливості.

Комітет прийшов до такого ж висновку в ході попереднього слухання з приводу банкрутства банку «Northern Rock».

АССА не погоджується з Комітетом щодо незалежності аудитора та вважає, що це питання тільки вносить плутанину в більш нагальні питання стосовно ролі аудиту. Через Бюро аудиторської практики Рада з фінансової звітності згодом видала консультаційний документ, присвячений проблемі незалежності, в якому розглядається ряд важливих фактів та цифр. Приведена інформація, можливо, спростовує твердження Комітету. Підготовлені журналом «Financial Director» цифри вказують на різке, з часів «Enron», зниження співвідношення гонорарів за не аудиторські послуги у порівнянні з аудиторськими у звітах публічних компаній. З найвищого значення 191% в 2002 р. показник стійко опускався та в 2008 р. становив 71%. В цьому випадку рішеннями проблеми могло стати додаткове регулювання та нові етичні стандарти, що випускаються аудиторською професією з 2002 р., у поєднанні з ринковими силами.

АССА не вважає повне розмежування на аудиторські та неаудиторські послуги можливим або бажаним. Деякі послуги тісно пов'язані з аудитом, проте завдяки додатковому розумінню, аудиторська фірма, що зарекомендувала себе на ринку, може забезпечити якість та економічні переваги, які компанії не хотіли б втрачати. Серед спільноти інвесторів не відчувається явної потреби в такому розмежуванні. Також відсутні докази того, що існуюча система з її захистом незалежності та новими етичними стандартами, на практиці не працює. Ми вважаємо, що якість послуг, що надаються компаніям, може постраждати, якщо вдатися до такого штучного розмежування.

Небажана заборона продажу клієнтам неаудиторських послуг, якщо б її все ж таки було введено, також була б на руку тим, хто пішов ще далі та закликає до створення фірм,

що займалися б виключно аудитом, та вважає це вирішенням проблеми незалежності. Таке відгалуження аудиту було б, на нашу думку, небажаним кроком, що перешкодив би талановитим спеціалістам приєднатися до професії та ніяк не сприяв би вирішенню сумнівів Спеціального Комітету щодо цінності аудиту.

2.3 Існуючий підхід до аудиту

Більш дієвий підхід, при якому, як нам здається, Спеціальний Комітет почуватиметься більш упевнено, – запитати, чи все ще задовольняє вимогам зацікавлених сторін існуюча роль аудиторів, які надають висновки за фінансовою звітністю компанії. Одним словом, чи зосереджуються аудитори на правильних аспектах?

У зв'язку з цим тут же виникає питання, чи необхідно повністю переглянути систему корпоративної звітності. Зважаючи на існуючу його структуру, аудит, певною мірою, є корисним рівно настільки, наскільки корисною є фінансова звітність за якою надається висновок. В рамках даного документа фінансова звітність не розглядається в деталях, між тим багато хто вважає, що прагнення охопити більш прогностичні, якісні та не фінансові дані могли б підвищити її значимість. Роль аудиту та характер методики його проведення також мають змінитися відповідним чином.

Два провідних члени АССА, Девід Ву (David Wu), партнер з аудиту компанії PricewaterhouseCoopers в Пекіні, та Джапхет Катто (Japheth Katto), глава регулятора ринку цінних паперів в Уганді, вважають, що останнім часом забагато уваги приділяється цифрам, котрі безсумнівно вже застаріли, і при цьому недостатньо уваги звертається на прогностичну інформацію щодо ризиків, яка, як правило, не згадується в процесі розкриття. Пан Катто пропонує, щоб річний звіт мав скоріше вигляд проспекту, з якого інвестори могли б дізнатися те, що їм потрібно знати. Інші також зазначають, що з огляду на стрімке розширення можливостей комп'ютерної техніки протягом останніх 20 років у інвесторів має бути більше розуміння майбутніх тенденцій, ніж на практиці.

Втім, слід також зазначити, що хоча фінансова звітність являє собою історичні дані за результатами фінансової діяльності компанії, вона – особливо, якщо підготовлена з урахуванням принципу безперервності діяльності – все ж таки включає фундаментальні припущення щодо майбутнього, а також пояснює те, що відбулося. Це особливо стосується рішень або попередніх розрахунків терміну експлуатації активів, результатів довгострокових угод або вибору методик оцінювання, що засновуються на припущеннях стосовно майбутнього компанії.

В основі такої точки зору лежить бізнес-модель компанії. Наразі аудитори не публікують свого висновку за бізнес-моделлю, хоча деякі респонденти, з якими АССА консультувалася в ході підготовки даного документа, вказували на те, що в процесі взаємодії з радами директорів

публічних компаній можуть висловлюватися коментарі з важливих питань в цій галузі. У важкі економічні часи це завдання ще більш ускладнюється – раді директорів надзвичайно складно встановити статус діючого підприємства, а аудитору надати за ним свій висновок. Особливо, якщо зосереджувати увагу на цій області, це може призвести до зниження кредитного рейтингу та подальшим несприятливим наслідкам для вартості капіталу компанії.

АССА вважає, що аудиторів слід заохочувати більше працювати з бізнес-моделлю, яка має бути доступною для них, дозволяючи їм перевіряти свої припущення. Тому ми підтримуємо думку щодо необхідності перегляду «Операційного та фінансового огляду». До моменту його раптового скасування урядом Великобританії в листопаді 2005 р. з міркувань дебюрократизації, даний документ був цінним засобом надання універсальної та прогностичної звітності, на підставі якої компанії мали змогу визначити ризики та стійкість своєї бізнес-моделі. Якщо б аудитори критично розглянули «Операційний та фінансовий огляд», цінність аудиту могла б значно підвищитися.

Стів Маслін (Steve Maslin), голова партнерської ради з нагляду компанії «Grant Thornton», Великобританія, прогнозував, що в 2010 р. знову звернуться до документу «Операційний та фінансовий огляд» зважаючи на зростаючу кількість дискусій з приводу надання відповідальними за підготовку покращеної інформації з управління ризиками та підтвердження відносно такого розкриття.

Під час однієї з останніх дискусій, організованої АССА в Сингапурі, учасниками якої стали провідні аудитори, регулятори, компанії та інвестори, прозвучала пропозиція, щоб коментарі аудиторів з листа керівництву компанії також були відображені в річному звіті. Як вважають учасники, це заохотить та розширить взаємодію між аудиторами та невиконавчими директорами з аудиторських комітетів та допоможе залучити більш широке коло акціонерів, а інвестори отримають своєчасну необхідну їм інформацію. Звісно при цьому аудитори не повинні пом'якшувати свої висновки та рекомендації в листах керівництву компанії.

2.4 РОЗШИРЕННЯ РОЛІ АУДИТУ

АССА консультувалася з аудиторами та зацікавленими сторонами на основних ринках світу, і багато хто згоден, що прийшов час подумати про розширення функцій аудиту, які б включали перевірку та надання офіційного висновку за підходом компанії в таких областях, як внутрішній контроль, управління ризиками, керівництво, а навіть бізнес-модель компанії.

Під час організованої АССА дискусії з аудиторами, регуляторами та представниками бізнесу, що проходила у вересні 2009 р. в Польщі, відчувалася явна потреба в продуманій зміні ролі аудиту. Один провідний представник бізнесу з Польщі зазначив:

Аудиторам слід оцінювати бізнес-моделі з урахуванням властивих їм ризиків. Роль полягає не в оцінці бізнес-моделі, а скоріше в оцінюванні можливих результатів даної бізнес-моделі.

Можлива проблема такого підходу пов'язана з тим, що застосування стереотипних тестів або регулюючих норм в оцінці бізнес-моделей може подавляти інновації або нові способи діяльності в рамках сектору. Бюджетні авіакомпанії, наприклад, замінюють загальноприйняту ринкову теорію абсолютно новою бізнес-моделлю в авіа-індустрії.

Ми б хотіли, щоб аудит аналізував пропозиції, що лежать в основі бізнес-моделі, а також їх потенційну здійсненність. Так аудиторський висновок дійсно може додати цінність, не являючись при цьому абсолютною гарантією. Важливо, щоб професія впроваджувала лише такі нові підходи, які б приносили бізнесу більше переваг, ніж затрат від їх застосування. Неможливо задовольнити всі потреби та очікування зацікавлених осіб, проте завжди необхідно враховувати співвідношення затрат та цінності.

В США одна аудиторська компанія «великої четвірки» вважає, що вже зараз в процесі аудиту як правило вказуються недоліки в області внутрішнього контролю; дана практика направлена на зниження ризиків, визначених в функції управління ризиками. А на Близькому Сході провідна аудиторська компанія «великої четвірки» порекомендувала фірмам надавати окремий звіт за ризиками та внутрішнім контролем. На думку компанії, існуючий аудиторський звіт і так занадто довгий, і аудиторські фірми будуть раді підготувати спеціальний звіт.

Лео Лі (Leo Lee), директор з фінансів та управління Комісії з цінних паперів та ф'ючерсів в Гонконзі, вважає, що висновок за внутрішнім контролем має бути частиною аудиторського звіту, що публікується. В Африці Джапхет Катто підтримав ідею щодо розширення функцій аудиту таким чином, втім, він визнає, що більш широкий підхід, можливо, потребуватиме змін в підготовці бухгалтерів або кооптації інших спеціалістів в аудиторську професію.

Інші спеціалісти, з якими консультувалася АССА, задаються питанням, чи озброєні для цього аудитори. Деякі вважають, що регулятори повинні краще ніж аудитори знати бізнес-моделі та їх можливі недоліки та ризики. В якості прикладу один респондент навів все більш інтрузивні, зважаючи на фінансову кризу, перевірки банків Управлінням з фінансових послуг Великобританії. Управління з фінансових послуг Дубая також підтримало ідею про те, щоб до кола повноважень аудиторського комітету також входили ризики. Крім того, завжди необхідно чітко пам'ятати, що навіть якщо роль аудитора розширюється та включає визначення та надання звіту за недоліками в управлінні ризиками, лише компанія відповідає за те, щоб будь-які питання в цій області були доведені до відома акціонерів.

2.5 МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ АУДИТУ

Необхідно ретельно зважити наслідки фундаментального розширення ролі аудитора, особливо вимоги до підготовки та навчання, однак це буде дійсним кроком вперед у подоланні існуючої критики. Головна проблема полягає в тому, що такий крок може вимагати законодавчих змін та як мінімум має бути узгодженим з Міжнародними стандартами аудиту (МСА), що використовуються дедалі все більшою кількістю країн. АССА підтримує розвиток існуючих МСА, хоча ми помітили занепокоєння, що було висловлене під час останньої дискусії в Польщі, з приводу того, що міжнародна стандартизація, яка набирає масштабів, не повинна привести до зміщення акценту на правила та норми за рахунок професійного судження, оскільки це той випадок, коли можна найкращим чином продемонструвати цінність аудиту. Проте МСА мають адаптуватися відповідно до будь-якого розширення ролі аудиту.

Звісно, також необхідно вирішити проблему необмеженої відповідальності, проте фірмам не слід сприймати таке розширення функцій як загрозу. Навпаки, вони повинні відноситися до цього як до реальної можливості підвищити цінність аудиту та як можливому рішенню проблеми «розриву в очікуваннях».

Побоювання стосовно розширення аудиторських функцій можна подолати, якщо пам'ятати, що при проведенні аудиту організацій державного сектору фірми охоче погоджуються виконувати більший обсяг роботи. Окрім висновку за фінансовою звітністю фірми Великобританії також хочуть охопити аспекти корпоративного управління та вжиті установами заходи із забезпечення платників податків «цінності за гроші» (вимога Аудиторського комітету Великобританії). Більш широке коло функцій в державному секторі виникло у зв'язку з тим, що більшість публічних організацій надають послуги, а не створюють прибуток. Це означає, що в фінансовій звітності представлена лише обмежена інформація за результатами їхньої діяльності. Втім, за подібні гонорари фірми бажають та мають можливість надавати організаціям державного сектору підтвердження на значно більш широкій основі – коли зовнішній аудит в даному секторі розглядається як невід'ємна складова процесу звітності за державні кошти та управління державними послугами.

Слід, однак, зазначити, що в державному секторі фірми як правило підлягають меншому ризику судового процесу, а отже можуть встановлювати більш конкурентоспроможні ціни на аудиторські послуги. Поки більша кількість компаній та їхні аудитори не дійдуть згоди щодо застосування законодавства, яке передбачає справедливе та пропорційне обмеження відповідальності стосовно аудиту, ця проблема вирішена не буде.

3. Аудит непублічних компаній

3.1 ЦІННІСТЬ АУДИТУ ДРІБНИХ КОМПАНІЙ – БАЗОВА ІНФОРМАЦІЯ

Так само як в ринковому сегменті публічних компаній аудиторські фірми змушені доводити, що аудит підвищує цінність бізнесу, регулятивний та політичний фон сегмента малого бізнесу також представляє труднощі. Протягом останніх років уряди в деяких регіонах світу, особливо в Європі, неодноразово підіймали поріг обороту, нижче якого, компанії звільняються від проведення обов'язкового аудиту. При обороті в 6,5 мільйонів фунтів стерлінгів або 3,9 мільйонів фунтів в загальній сумі активів балансового звіту в деяких країнах-членах ЄС це означає значне скорочення компаній.

Можна зрозуміти, чому більшість компаній, що відповідають вимогам, вважають за краще не витратити кошти на добровільний аудит. Частково це може бути наслідком надмірної складності фінансової звітності – для малого бізнесу це є ще більшою проблемою, ніж для великих компаній. Якщо система звітності дрібних організацій не підходить для ринку, аудит такої фінансової звітності не додасть цінності. Це пояснює, чому багато хто не бачить сенсу в аудиті дрібних компаній та згадує про нього лише як про бюрократичну тяганину.

Підвищення порогів у поєднанні зі зростаючою зацікавленістю з боку регуляторів у якісному аудиті та характері послуг, що надаються дрібними фірмами, привело до серйозного скорочення кількості зареєстрованих аудиторських фірм в Великобританії та інших країнах. За п'ять років, з 2003 по 2008 рр., ринок аудиту Великобританії зменшився більше, ніж на 25%. У зв'язку з цим неминуче виникають побоювання, що аудит може стати спеціалізованою функцією, на зразок неплатоспроможності (insolvency).

АССА не хотіла б, щоб такий сценарій став за умовчанням реальністю. Це не протекціонізм – більшість цих фірм перебудувалися та зараз надають клієнтам ділові консультації та послуги. Ми вважаємо, що таке тривале скорочення аудиторського сектора може негативно вплинути на глобальну економіку та суспільство. Зараз аудит лежить в основі підготовки багатьох майбутніх бухгалтерів, завдяки чому вони отримують унікальний досвід та розуміння бізнес-моделей: знання, корисні для бухгалтерів, а отже й для їх клієнтів – підприємств МСБ, протягом усієї їхньої професійної діяльності. Якщо бухгалтери-стажери не зможуть отримати досвід проведення аудиту за межами відносно невеликої кількості великих аудиторських фірм, це розуміння буде втрачено, а бізнес в цілому постраждає.

АССА підтримує зусилля, спрямовані на те, щоб звільнити бізнес від зайвого навантаження, однак при цьому твердо впевнена, що аудит (а також підготовка та надання належної звітності) до цієї категорії не відносяться. Повна звітність та незалежний аудит можуть нерідко приносити реальні економічні переваги малому бізнесу завдяки допомозі, що

вони надають підприємствам, не лише сприяючи ефективному фінансовому управлінню, а й також задовольняючи кредиторів, інвесторів та постачальників, коли фірма намагається отримати фінансування та кредит. Певна звітність за фінансовими справами компанії, на нашу думку, є розумним та необхідним результатом користування перевагами та захистом обмеженої відповідальності.

Можливий позитивний вплив аудиту продемонструвала Марлін Уїллекінс (Marleen Willekins) в своєму дослідженні в Бельгії в 2007 р., під час якого було проаналізовано 1 332 відносно невеликих компаній. Вона зробила висновок:

Ми вважаємо, що аудит має велике значення. По-перше, управління виручкою в компаніях, в яких проводиться аудиторська перевірка, нижче. По-друге, розкриття регуляризації податків є вищим в компаніях, які проходять аудиторську перевірку. По-третє, ми також побачили, що загальні фінансові показники є вищими в тих компаніях, що проводять аудит.

Це було лише одне дослідження, і деякі питання були проаналізовані лише на прикладі декількох невеликих фірм. Втім, уряди та відповідальні за прийняття рішень ігнорують отримані результати та вважають за краще, особливо в умовах важкої економічної ситуації, завойовувати довіру бізнесу, зосереджуючись на ослабленні «тягаря». Європейська Комісія проводить активну кампанію на підтримку директиви зі звільнення мікро-підприємств від необхідності надання річних звітів, запропонованої нею як частина зобов'язання в рамках законодавства ЄС скоротити адміністративні витрати на 25% до 2012 р. Розробники політик досягли незначних результатів для підтримки свого підходу.

Проте слід зазначити, що багато бухгалтерів висловлюють сумніви щодо обов'язкового аудиту для підприємств МСБ. Лео Лі з Гонконгу вважає, що такий аудит має «обмежену цінність» в ринковому сегменті дрібних компаній, і набагато важливіше, щоб бухгалтер належним чином консультував підприємства стосовно підготовки звітності та рекомендацій. Іван Пауле (Ivan Paule), партнер з аудиту компанії «Horwath» в Братиславі, Словаччина, також вважає, що в аудиті немає необхідності до тих пір, поки бізнес не матиме зовнішніх акціонерів та розподілення між власником та менеджментом. АССА згідна, що саме такі характеристики власності, а не необґрунтовані фінансові кількісні критерії мають бути визначальними для проведення або не проведення аудиту. Отже якою має бути відповідь професії на цю проблему?

3.2 МЕТОД ПОСЕГМЕНТНОГО ПІДТВЕРДЖЕННЯ

Очевидно, що кредитори та постачальники дедалі все більше зацікавлені в тому, щоб компанія мала статус безперервно діючого підприємства та хочуть отримати незалежне підтвердження точності та повноти звітності, особливо в області управління та прогнозування ліквідності. Це свідчить про те, що зовнішнє підтвердження є дійсно важливим аспектом, який може зумовлюватися вимогами ринку, а також силою закону.

Зважаючи на те, що законодавча вимога проведення аудиту була скасована для більшості малих підприємств в юрисдикціях деяких країн-членів ЄС, АССА вважає, що професія має посилено пропагувати переваги аудиторських навиків в укріпленні впевненості бізнесу, яка сама по собі є частиною більш широкого підтвердження очікуваних суспільством надійності та цілісності бізнесу. Це має здійснюватися на підставі додаткових послуг, а не силою закону.

Кваліфіковані бухгалтери, які в дослідженнях часто представляються як найбільш надійні консультанти підприємств МСБ¹, можуть привнести велику цінність малим підприємствам та користувачам звітності тим, що використовуватимуть аудиторські навички. В секторі, звільненому від аудиту, якщо підприємства не обирають добровільної аудиторської перевірки, то консультанти можуть запропонувати певні узгоджені процедури з метою підвищити цінність свого бізнесу. Відокремлення аудиторського продукту від довгих контрольних листів, коли це доречно, може стати основною можливістю забезпечити підтвердження та впевненість бізнесу в тих областях, де існує найбільше ризиків та проблем, відповідно до потреб конкретної компанії. З підприємствами, звільненими від аудиту можна узгодити процедури, що підвищать цінність за рахунок дослідження проблемних областей або ризику для менеджменту. Підприємства можуть оцінити аудиторські навички та підхід кваліфікованих бухгалтерів, навіть якщо вони вважають, що сам аудит навряд чи представляє для них яку-небудь цінність. Безумовно, оцінюючи припущення, що лежать в основі бізнес-моделі, у кількісному виразі та допомагаючи встановити стійкі показники діяльності, аудиторі можуть підвищити цінність цих підприємств.

Сьогодні в секторі МСБ вже існує ринок для послуг з «неаудиторського» підтвердження. Хоча в Великобританії вони ще широко не застосовуються, ряд таких продуктів вже розроблено або знаходиться в процесі розробки в деяких країнах (наприклад, в таких країнах Європи, як Данія, Естонія, Франція, Німеччина, Ірландія, Італія та Швейцарія згідно останнього звіту Європейської федерації бухгалтерів²).

На думку АССА таке прагнення впровадити розмаїття послуг з неаудиторського підтвердження, які більше підходять для підприємств МСБ, ніж традиційний повний аудит, великою мірою сприятиме укріпленню впевненості бізнесу. Нові ціннісні пропозиції, зумовлені вимогами ринку, будуть

більш стійкими, ніж ті, впровадження яких залежить від регулятивної або законодавчої підтримки. Ці пропозиції не повинні регулюватися або стандартизуватися на рівні аудиту, оскільки в такому випадку виникає ризик того, що ці послуги будуть недостатньо гнучкими, щоб задовольняти потребам різних організацій. Замість цього регулятори мають шукати спосіб розповсюдження в міжнародному масштабі найбільш успішного досвіду впровадження нового виду послуг.

Професії, однак, слід бути обережною, щоб не збити з толку ринок малого бізнесу засобами «альтернативного аудиту», які насправді є скоріше перевітками з обмеженим підтвердженням, ніж аудиторськими послугами з підтвердженням високого рівня. АССА вважає, що потреба МСБ в належним чином сегментованих та спеціалізованих підтвердженнях, що надаються кваліфікованими бухгалтерами, призупиниться. Ринок справедливо відмовлятиметься від будь-яких пропозицій, які, схоже, більше в інтересах бухгалтерів, ніж їхніх клієнтів.

Відносно існуючої системи аудиту засновники стандартів мають встановити чіткі та більш практичні стандарти та процедури для малих підприємств, щоб відкрити новий потік послуг псевдо-аудиту для ринкового сегменту малого бізнесу. В розділі 2 (i) вище наводилися слова Джейн Диплок, представника Міжнародної організації комісій з цінних паперів, висловлені в 2005 році. Вона додала, що «аудит лишається аудитом на всіх рівнях діяльності, незалежно від масштабу та складності підприємства, в якому проводиться перевірка». АССА вважає, що зараз це твердження є особливо актуальним, особливо з огляду на складність аудиторської перевірки крупних глобальних компаній.

Розмежування послуг на аудит та звіт з підтвердженням є неминучим та доцільним, враховуючи різні потреби організацій в залежності від складності їх структури, сектору та масштабу. Державна політика повинна передбачати більш чітке розділення між малими та крупними підприємствами. Послідовні провали великого бізнесу означають, що увага політиків та регуляторів неодмінно зосереджена на резонансних колапсах та ролі аудиторів в цьому контексті. Цей цикл ще більше ускладнює процес аудиту – одноформний аудиторський продукт стає недоцільним для малих підприємств, а дрібним бухгалтерським фірмам стає дедалі складніше проводити такий аудит для цих клієнтів.

1. Усунення бар'єрів для росту в малому бізнесі Великобританії, Федерація малого бізнесу, 2006 р.

2. Дослідження з надання альтернативного підтвердження та супутніх послуг в країнах Європи, Європейська федерація бухгалтерів, липень 2009 р.

4. Висновок

АССА твердо переконана в цінності аудиту як основи для впевненості у звітності, що публікується. При цьому ми також впевнені в необхідності оцінки, заснованої на доказах та проведенні глобального дослідження з метою продемонструвати та допомогти зацікавленим сторонам та суспільству в цілому краще зрозуміти цінність аудиту. Зі свого боку АССА має намір зробити все можливе в цьому процесі визначення можливих напрямків розвитку аудиту в майбутньому на підставі розуміння потреб, а не презумпції цінності. Розрив в очікуваннях необхідно скоротити, а вимоги акціонерів, аудиторів, та більш широкої громадськості мають враховуватися в послугах, що пропонуються, підтримуючи при цьому цінність аудиту.

Одним з можливих рішень може стати розширення існуючої ролі аудиту в ринковому сегменті крупних підприємств з офіційним включенням ризиків та внутрішнього контролю, як зазначалося в даному документі. Обговорення з цього приводу необхідно розпочати негайно, оскільки професія прагне надати рішення у відповідь на питання, порушені в існуючих економічних умовах.

Необхідне послідовне пропагування цінності аудиторських навичок для зацікавлених сторін. Для підприємств МСБ це має включати відокремлення ключового продукту аудиту від довгих контрольних листів та узгодження процедур, що мають цінність для кожного підприємства. Пріоритетним напрямком діяльності професії має бути безперервна розробка відповідних послуг з неаудиторського підтвердження.

АССА й надалі обстоюватиме важливість аудиторських навичок, завдяки яким бізнес отримує найкращу практику. Підхід до аудиту безперечно сприяє успіху бізнесу, а також в якості підтвердження надійності фінансової інформації є важливим інструментом зміцнення довіри та впевненості в бізнесі. Аудит також може виявляти шахрайство, втім, це не є його основною функцією. Проте він може великою мірою сприяти більшій надійності та чесності світу бізнесу та суспільства з рівною участю в економіці, допомагаючи виявити випадки, скажімо, ухилення від сплати податків або неналежного ставлення до постачальників. Світ без аудиту був би гіршим.

UKRA-PP-RVA